

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς. — Κ. Τριανταφυλλόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός. — Χ. Τζωρτζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm ὕφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδωρακόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Θεσνίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὕφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1936

ΤΟ ΕΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΥΠΟ
ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

Κατὰ τὸν Πλάτωνα «εἶναι» σημαίνει νὰ ἔχη τι ὅρια, δηλαδή νὰ εἶνε καθωρισμένον. Τί ὅμως σημαίνει νὰ εἶνε τι καθωρισμένον; Τὸ νὰ θέσῃ κανεὶς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Κἀντ ἠρώτησε: ποῖαι εἶνε αἱ συνθῆκαι καὶ προϋποθέσεις πάσης πείρας; Τοῦ Πλάτωνος τὸ ἐρώτημα εἶνε ὄντολογικόν: Ποῖοι εἶνε οἱ τυπικοὶ ὅροι τοῦ Εἶναι; Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα, καθόσον διὰ τὸν Πλάτωνα ὑφίσταται παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς νοήσεως καὶ τοῦ εἶναι. Κατὰ συνέπειαν τὸ θέμα τῆς παρουσίας μας μελέτης θὰ εἶνε νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἀρχὰς ποὺ καθιστοῦν καθωρισμένα τόσον τὴν νόησιν ὅσον καὶ τὸ εἶναι.

Ὅφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ θέμα μας τοῦτο εἶνε περιορισμένον κατ' ἑκτασιν. Οἷονδὴποτε πρᾶγμα εἶνε πραγματικὸν ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετέχει ὄχι μόνον τοῦ Πέρατος ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἄγαθοῦ. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀσχολούμεθα ἀποκλειστικῶς μὲ τὸν παράγοντα τοῦ Πέρατος; μὲ ἄλλας λέξεις, μὲ τὰ τυπικὰ προαπαιτούμενα τοῦ Εἶναι. (Φιληβ. 26 D).

Ὁ καθορισμὸς περιλαμβάνει δύο τινά: διαίρεσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν. Τὸ νὰ ἔχη τι ὅρια ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ εἶνε ταυτοχρόνως Ἐν καὶ Πολλά. Ἐχομεν δηλαδή τὸν πόλον τῆς ἀναλύσεως καὶ τὸν πόλον τῆς συνθέσεως. Διαίρεσις εἶνε ἡ ἀποψις ἐκείνη τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ διακεκομμένας ὀντότητας ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστη εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτὴν καὶ διάφορος (ἑτέρα) τῶν λοιπῶν.

Αὐτὸ εἶνε ἡ ὄψις (φάσις) τῶν Πολλῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ καταιοητοῦ τῶν πραγμάτων, διότι μόνον ἐφ' ὅσον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀντικείμενα, ἀναμεταξύ των θὰ μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωμεν σαφεῖς ἰδέας περὶ αὐτῶν (Πολιτεία 524 C). Εἶνε ὁμως ἐπίσης καὶ ἡ ὄψις (φάσις) τῆς Ἀκινήσιας, τῆς ἡσυχίας : ὅ,τι εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτό, εἶνε ἀπλῶς ἑαυτό, εἶνε ἓνα « τοῦτο » καὶ συνεπῶς εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἡσυχίας. Ἐν συναναφορᾷ πρὸς τὴν ἀποψιν ταύτην ἔχομεν καὶ τὴν ἀποψιν τῆς ὀλοκληρώσεως. Τὰ διακεκριμένα ἀντικείμενα εὐρίσκονται εἰς ἀμοιβαίαν σχέσιν· μεταλαμβάνουν τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, συνεπάγονται τὸ ἐν τὸ ἄλλο· ὁμοῦ ἀποτελοῦν « ἀθροίσματα », κλάσεις, ὅλα. Αὐτὸ εἶνε ἡ φάσις τοῦ Ἐνὸς εἰς τὸ πραγματικόν· εἶνε ὁμως ὁμοίως καὶ ἡ ἀποψις τῆς δυνάμεως καὶ τῆς κινήσεως. Ἐφ' ὅσον αἱ ὀντότητες μεταλαμβάνουν ἀμοιβαίως ἀλλήλων μεταβαίνουν ἀμοιβαίως ἢ μία εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἄλλης, ἐνεργοῦν ἢ ὑφίστανται ἐνέργειαν.

Ὁ Πλάτων ἀναφέρει ὅτι ἡ ἰκανότης εἰς τὸ νὰ οργανώσῃ κανεῖς τὰ πράγματα εἰς ἐνότητα καὶ εἰς τὸ νὰ διαιρῇ αὐτὰ εἰς πολλὰ εἶνε θεία (Φαῖδρος 266 B) καὶ τὸ πρόσωπον ποῦ δὲν θὰ τὴν εἶχε τὴν ἰκανότητα αὐτὴν θὰ ἦτο σὰν ἄνθρωπος χωρὶς μάτια. (Φαῖδρος 270 E).

Τόσον τὸ Ἐν ὅσον καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἐξ ἴσου συστατικοὶ παράγοντες τοῦ εἶναι. Τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε οὔτε μόνον μία ἐνότης οὔτε καὶ ἀπλῶς μία πολλότης : Τὸ Ἐν εἶνε ἓνα σύνολον μερῶν, τὰ δὲ πολλὰ εἶνε ἀθροώσεις ἐντὸς μιᾶς ἐνότητος. Αἱ δύο αὐταὶ ἀρχαί, ἢ μᾶλλον ἢ μία ἀρχὴ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὅλων τῶν πεδίων τοῦ εἶναι. Εἶνε ἡ συστατικὴ ἀρχὴ τοῦ κόσμου τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. Τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα συνέρχονται εἰς ἐνότητας, δηλαδὴ εἰς κλάσεις· καὶ ἀντιστρόφως αἱ κλάσεις διαιροῦνται εἰς κατωτέρας κλάσεις καὶ τελειωτικῶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. (Φίληβος 16 E). Ἀποτελεῖ τὸν κόσμον τῶν μορφῶν : ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν, αἱ μορφαὶ ὀλοκληροῦνται ὑπὸ τὴν Ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ἀντιστρόφως ἡ Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ κατατέμεται εἰς τὰς πολλὰς μορφάς. Εἶνε ἡ βάσις τῆς συστάσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς Πολιτείας συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ μὲν ψυχὴ εἶνε ἡ ἐνότης πολλῶν με-

ρῶν συνδεδεμένων ὁμοῦ, ἢ δὲ πολιτεία εἶνε ἐσωτερικὴ σχέσις ἀτόμων ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπληροῖ εἰδικὴν λειτουργίαν. Εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προσδίδει εἰς τὸν κόσμον τὸν χαρακτηῖρα ἐνὸς ὀργανωμένου ὄλου, ἀποτελουμένου ἀπὸ ποικιλίαν καθ' ἕκαστον ἀτόμων, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε ἐπαγάληψις τοῦ ὄλου ἀλλὰ συγχρόνως κέκτηται καὶ ἰδιάζουσας εἰς αὐτὸ φύσιν. Ἐν συμπεράσματι εἶνε μιὰ ἀρχὴ ποὺ καθορίζει τὴν ὅλην μεταφυσικὴν κατάστασιν κατὰ τρόπον ὥστε ἢ κατὰ τελευταῖον λόγον φύσις τῶν πραγμάτων ἀποτελεῖται ἐκ μᾶς πλειονότητος παραγόντων ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων σχετίζεται πρὸς τοὺς λοιποὺς καὶ πρὸς τὸ σύνολον.

Εἰς τὸν Πλάτωνα, κατὰ ταῦτα, εὐρίσκομεν τὰς ἐξῆς δύο ἀρχὰς τῆς πραγματικότητος· πρῶτον, ὅτι ἓνα ἀντικείμενον ὑπάρχει δι' ἑαυτὸ καί, δεύτερον, ὅτι ἓνα ἀντικείμενον ὑπάρχει χάριν ἄλλων ἀντικειμένων. Ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶνε ἢ ἀρχὴ τοῦ μὴ—ὄντος, ἢ δευτέρα εἶνε ἢ ἀρχὴ τῆς κοινωνίας. (Οὕτω διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὴν φύσιν τοῦ σύμπαντος. Φαῖδρος 270 C, Φιληβ. 18 D). Διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς δευτέρας ἀρχῆς ὁ Πλάτων ἀποκρούει τὴν ἀποψιν τῶν ἀτομιστῶν, ἀκριβῶς ὅπως διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀποκρούει τὴν ἀποψιν τοῦ Παρμενίδου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νομισθῇ ὅτι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἢ μία ἀρχὴ ἀποκλείει τὴν ἄλλην. Τὸ εἶναι ὑφίσταται διὰ τῆς συσχετίσεως· διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὅμως σχέσις τις εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν ὄροι. Κατὰ συνέπειαν ἢ συσχέτισις προϋποθέτει διάκρισιν. Καὶ ἀντιστρόφως οἱ ὄροι, καθὸ διακεκριμένοι ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον ὑπάρχουν ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς των ταύτης τῆς διαφορᾶς. Πρὸς τούτοις, ἢ κοινωνία εἶνε ιδιότης ἢ ὁποία καθιστᾷ δυνατὴν τὴν διάκρισιν: ἐπὶ παραδ. εἰς τὴν πολιτείαν, τὰ διάφορα ἄτομα πραγματοποιοῦν ἓνα ἕκαστον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀτομικότητα διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι λειτουργοῦν ὡς μέλη τῆς αὐτῆς πολιτείας. Οὕτω λοιπὸν ἢ διαίρεσις καὶ ἢ ὀλοκλήρωσις ὑφίστανται ἢ μιὰ διὰ τῆς ἄλλης, μεταλαμβάνουν ἢ μιὰ τῆς ἄλλης. «Ὅταν κανεὶς ἴδῃ κατὰ πρῶτον μόνον τὴν κοινωνίαν τῶν πολλῶν δὲν πρέπει νὰ παύσῃ νὰ παρατηρῇ πρὶν ἀντιληφθῇ ὅλας τὰς διαφορὰς ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτὰ ὅσαδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὰ εἶδη αὐτῶν· καὶ ἀντιθέτως, ἔὰν ἀντιλαμβάνεται διαφορῶν εἰδῶν ἀνομοιότητας εἰς μέγαλον ἀριθ-

μὸν ἀντικειμένων δὲν τοῦ ἐπετρέπεται νὰ ἀπελπισθῆ καὶ νὰ παραιτηθῆ τοῦ ἔργου του πρὶν συναθροίσῃ εἰς ἓνα κύκλον ὁμοιότητος ὅλα τὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται πρὸς ἄλληλα.» (Πολιτικός 285 Β).

Οὐχ ἦττον, διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰς δύο φάσεις μιᾶς οἰασδήποτε ὄντοτης θὰ καθορίσωμεν κατάλληλον ὄρολογίον. Θὰ ὀμιλῶμεν περὶ «ἐσωτερικῆς φύσεως» ἑνὸς ἀντικειμένου ὡςάκις θέλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὸν χαρακτῆρα του ὡς πράγματος καθ' ἑαυτό, καὶ θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν ὄρον «συσχετικῆ» φύσις ἀντικειμένου τινὸς διὰ νὰ δηλώσωμεν τὸν χαρακτῆρα του ὡς πράγματιος ὑπάρχοντος δι' ἄλλων πραγμάτων. Παραδείγματος χάριν, ἡ ὑπερβατικότητα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ φύσις, εἶνε ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀνταρκείας· ἐνῶ ἡ συσχετικὴ φύσις τοῦ Θεοῦ δηλοῖ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἄγαθόν καὶ πρὸς τὰς μορφάς, ὡς καὶ τὴν ἐνυπερξίαν αὐτοῦ εἰς τὸν συγκεκριμένον κόσμον.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν εἶνε ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερικὴ, ὀριζόντιος ἢ κάθετος. Θὰ ἐξετάσωμεν ἀλληλοδιαδόχως μίαν ἐκάστην ἐκ τῶν ἀπέψεων τούτων, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν Πολλῶν.

* * *

Τὸ γὰρ λέγωμεν ὅτι τὸ εἶναι εἶνε διηρημένον ἰσωτερικῶς ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ὑποστηρίζωμεν ὅτι τὸ πρᾶγματι πραγματικὸν εἶνε ἐσωτερικῶς διαρθρωμένον, διαφοροποιημένον. Ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδου περὶ τοῦ μόνου καὶ ἀπολύτου Ἐνὸς εἶνε ἐσφαλμένη. Τὰ Πολλὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικοποιήσεως τοῦ ὄντος. Μόλις ὡς δοθῆ καὶ τι, ἀμέσως καταίεμεται· (Φιληβ. 23 Α, 25 Α, 25 Ι), Σοφιστ. 257 Α)· τίποτε δὲν εἶνε κατὰ τελευταῖον λόγον μὴ ἀναλύσιμον. Τὸ πραγματικὸν εἶνε ἐνότης μερῶν. Ὁ δημιουργημένος κόσμος εἶνε κατὰ ταῦτα ὄργανισμός, καὶ ἡ μεταφυσικὴ καιάστασις εἶνε πολύπλοκος. Τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε ὁμοιογενές τι, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπαχθῆ εἰς μίαν μόνην κατηγορίαν· διὰ νὰ διαιτυλώσωμεν τὸ πραγματικὸν εἶνε ἀνάγκη νὰ προστρέξωμεν εἰς πλείονας κατηγορίας ὅποιαί εἶνε: κίνησις, ἀκίνησις, ταυτό, ἕτερον κτλ.

Κατὰ πρῶτον λόγον τὸ Ἐν εἶνε διηρημένον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἕκαστον δεδομένον ὄν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναλυθῆ εἰς τοῦτο, ἐκεῖνο καὶ

κάτι τι ἄλλο, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε διάφορον — ἕτερον — τῶν λοιπῶν. Οὕτω τὸ πραγματικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄντοσιν αἱ ὁποῖαι εἶνε ποσοτικῶς διάφοροι. Ἡ διαφορὰ εἶνε κατὰ δεύτερον λόγον ποιοτικῆ· τὸ δεδομένον ὄν εἶνε διηρημένον εἰς μέρη ἀνόμοια (Θεαίτ. 185 Β, Πολιτικός 310 Α). Πλὴν τούτων ἔχομεν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ὁμοίου εἰς τὸ ἀνόμοιον· τὸ δεδομένον κατατέμνεται εἰς πολλὰ ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἰδιάζουσαν εἰς αὐτὸ φύσιν. Εἰς τὴν ἰδεώδη πολιτείαν τὰ ἄτομα εἶνε διαφοροποιημένα ἀναλόγως τῶν λειτουργημάτων—ἓνας ἄνθρωπος, ἓνα λειτούργημα.

Προτίθεται ἄρα γε ὁ Πλάτων νὰ διακρίνη μετὰ τῆς ποσοτικῆς καὶ τῆς ποιοτικῆς διαφορᾶς; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ πρόβλημα ὑπὸ ταύτην τὴν μορφήν· ἡμεῖς σημειοῦμεν ἀπλῶς τὸ γεγονός ὅτι χρησιμοποιεῖ τοὺς δύο αὐτοὺς ὄρους: ἕτερον καὶ ἀνόμοιον.

Τρίτον, πλὴν τῆς διαφορᾶς κατὰ τὴν φύσιν, ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἐπιβάλλει καὶ ἐναντιότητα τῆς φύσεως—ἀντίθεσιν. Οὕτω ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνενώνει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀντίθετα—πραότητα καὶ θάρρος. (Πολιτικός, 310 ἐπ.). Τὸ πραγματικὸν περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ ἀκίνησιν καὶ κίνησιν· ὁ φιλόσοφος συνδυάζει ἐνθουσιασμόν μὲ ἡρεμίαν· ἡ γνῶσις εἶνε συγχρόνως καὶ ἔμπνευσις ἢ ἔκστασις καὶ λόγος. Ἡ βασιλικὴ τέχνη συνίσταται εἰς τὴν ἑναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων· ὁ βασιλεὺς εἶνε ἓιας ὑφαντῆς ὁ ὁποῖος ἀναμιγνύει τὰ χρώματα ἀντιθέτων χαρακτήρων εἰς ἓνα ὑφασμα· καὶ πράγματι τὸ βασιλικὸν ὑφασμα τῆς ἀληθείας ἔχει ὑφανθῆ εἰς ἓιαῖον προῖδον διὰ τῆς συμφιλίωσης συγκρουομένων ἀπόψεων. Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἐν τῷ Ἐνὶ σημαίνει ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε ἀτομικοποιημένον εἰς μέλη τὰ ὁποῖα εἶνε ἀνόμοια, διάφορα καὶ ἐναντία. Ἡ διαίρεσις τοῦ Ἐνὸς εἰς μίαν Πολλότητα εἶνε ἓνα βῆμα πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ καθορισμοῦ. Τὸ συνεχὲς τῆς μιᾶς γραμμῆς διαφοροποιεῖται εἰς ἓνα πλῆθος τμημάτων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀφορίζει τὸ ἄλλο. Μιὰ τοιαύτη διαφοροποίησις χρησιμοποιεῖ τοὺς παράγοντας Εἶναι καὶ Μὴ—εἶναι ἢ Ταυτὸν καὶ Ἐτερον· τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐνὶὸς τοῦ Ἐνὸς ὑπάρχουν ὄντοσιν ἕκαστη τῶν ὁποίων

ἔχει τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς ταυτότητα· μιὰ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτήν, καὶ διάφορος (ἑτέρα) τῶν ἄλλων.

Ὅμοίως, ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν μορφῶν. Δὲν ἔχομεν «τὴν μορφὴν» γενικῶς· ἔχομεν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν μορφὴν, — μαῦρο, ἄσπρο, ἄλογο, βοῦς. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ποικιλία τῶν διαφορῶν ἀπ' ἀλλήλων μορφῶν καθιστᾷ δυνατὰς τὰς ποιοτικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. Κατὰ ταῦτα εἶνε, ὑπὸ μίαν ἔννοιαν, δυνατόν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνομιότητα μεταξὺ τῶν μορφῶν εἰς τρόπον ὥστε ἐκάστη μορφὴ πληροῖ τὴν θέσιν ἑνὸς καθ' ἕκαστον τὸ ὅποιον εἶνε διάφορον τῶν λοιπῶν μορφῶν· ἐπὶ παραδείγματι ἡ λευκότης εἶνε διάφορος τῆς στρογγυλότητος ἢ τοῦ ἀνθρώπου. Κάθε μορφὴ εἶνε ἓνα «ἐκαστον».

Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἄλλη πλευρὰ εἰς τὴν διαφοροποίησιν τῶν μορφῶν. Τὸ Ἐν δὲν διαιρεῖται εἰς τὰ Πολλὰ διὰ μιᾶς (Φιληβ. 18 Α, Β). Μία γενικὴ κλάσις ὑποδιαιρεῖται εἰς ἓνα ὠρισμένον ἀριθμὸν δευτερευουσῶν κλάσεων, ἐκάστη δὲ τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς κατωτέρας ομάδας, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον διαίρεσιν—τὸ ἄτμητον. (Φαῖδρος 277 Β.). Κατὰ ταῦτα μεταξὺ τῆς Μορφῆς ἓν γένει καὶ τῶν πολλῶν μορφῶν ὑπάρχει κάτι τὸ ἐνδιάμεσον· αὐτὰ δὲ τὰ ἐνδιάμεσα θὰ τὰ ὠνομάζαμεν τὴν σήμερον γενικὰς ἐννοίας τοῦ λόγου. Τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρο εἶνε ἡ διαίρεσις τοῦ γένους χρῶμα· τὸ τετράγωνον καὶ τὸ στρογγυλὸν ὑποδιαίρεσις τοῦ γένους σχῆμα. Διὰ τοῦτο δὲν συγκρίνομεν ἀπ' εὐθείας τὸ ἄσπρο μὲ τὸ στρογγυλόν, δὲν χαρακτηρίζομεν τὸ πρῶτον ὡς τὸ «ἕτερον» τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ συγκρίνομεν αὐτὰ μόνον ἐφ' ὅσον τὸ ἓν εἶνε χρῶμα καὶ τὸ ἄλλο εἶνε σχῆμα. Μὲ μίαν λέξιν, τὸ σύνολον τῶν μορφῶν εἶνε ὁμὰς ὠργανωμένη ἀποτελουμένη ἀπὸ κλειστὰ συστήματα ἐντὸς τοῦ γενικοῦ συστήματος.

Εἰς τὸν Φίληβον (17Α) ὁ Πλάτων τονίζει ἰδιαιτέρως ὅτι διὰ τὴν ἐπιστήμην δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὸ τάδε καὶ τάδε πεδῖον ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα, ἀλλὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ ποίων ἀπόψεων ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα. Ἡ γνῶσις ἀπαιτεῖ λεπτομερείας ἐξ ἴσου ὅπως ἀπαιτεῖ καὶ γενικότητα· εἶνε εἰδικευμένη. Εἶνε

ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἐνότητος, τὸ «πῶς» αὕτη κατατέμεται εἰς μίαν πολλότητα. Ποικιλία καὶ διαίρεσις ὑπάρχουν καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον διαιρεῖται τὸ πραγματικόν· ὑπάρχουν πρὸς τούτοις καὶ αἱ ἐνδιάμεσοι ομάδες, αἱ καθ' ἕκαστον κλάσεις διὰ μέσου τῶν ὁποίων τὸ "Ἐν διακρίνεται διαιρούμενον εἰς τὰ Πολλὰ, ἄλλως θὰ ἔχομεν ἀοριστίαν.

Ὁ μόνον εἶνε ἀνάγκη νὰ εἰδικεύσωμε τὸ "Ἐν, ὀφείλομεν καὶ νὰ φθάσωμεν μέχρι τῶν λεπτομερειῶν. Οἱ τύποι πρέπει νὰ σχετισθοῦν πρὸς συγκεκριμένας περιπτώσεις. Ἡ διαίρεσις πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. Ὁ ἰατρὸς τότε μόνον γνωρίζει τὴν τέχνην τῶν φαρμάκων ὅταν, πλὴν τῆς γνώσεως ὅτι τὸ τάδε ἢ τάδε φάρμακον ἔχει τὸ τάδε ἢ τάδε ἀποτέλεσμα, γνωρίζει καὶ εἰς ποίαν στιγμήν, εἰς ποίαν εἰδικὴν περίπτωσιν καὶ εἰς ποίαν ἀκριβῶς ποσότητα πρέπει νὰ δοθῇ τὸ φάρμακον. (Φαῖδρος 268 B. C.). Ὁ μαθητὴς θὰ θεωρηθῇ ὅτι κατέχει τὸ μάθημα τῆς ῥητορικῆς μόνον ὅταν, ἀφοῦ μάθει ποίου εἴδους λόγος θὰ ἐπηρεάζει τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν ἀνθρώπων, θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ δώσῃ εἰς τὰς γνώσεις του συγκεκριμένην μορφήν, δηλαδή ὅταν θὰ εἶνε ἰκανὸς νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ τάδε ἄνθρωπος εἶνε παράδειγμα τοῦ τάδε τύπου καὶ νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου ποῖον εἰδικὸν εἶδος πειθοῦς θὰ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσῃ (Φαῖδρος 272^Α). Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε πραγματικὴ γνῶσις, ἢ δὲν εἶνε ὠρισμένη γνῶσις ἐὰν δὲν εἶνε καὶ εἰδικευμένη καὶ λεπτομερειακὴ.

* * *

Ἡ ἀντίστροφος ὁδὸς εἶνε ἢ ἐκ τῶν Πολλῶν εἰς τὸ "Ἐν καὶ οὕτω ἔχομεν ἀμφοτέρωθεν: σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον ποικιλία, ὅπως δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον ἐνότης. Ἡ πόλις δὲν εἶνε τυχαῖον ἄθροισμα ἀτομικῶν συμφερόντων ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων νὰ ἔχη ἴδιον σκοπὸν καὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπά, ἀλλ' εἶνε ἐνότης εἰς τὴν ὁποίαν τὰ διάφορα συμφέροντα ἐξυπηρετοῦν ἓνα κοινὸν καλὸν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ φιλοσόφου—βλ.

σιλέως. Οἱ πολῖται εἶνε σφικτὰ συνδεδεμένοι ἀναμεταξύ των ὑπὸ τῆς φιλίας (Πολιτεία 428 D). Ἡ φιλία εἶνε ὁ παράγων ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὴν συνοχὴν τῶν καθ' ἕκαστον αἰτόμων εἰς ἓν σύνολον. Ὁ δημαγωγὸς ἐξυπηρετεῖ ἰδιοτελεῖ συμφέροντα ἐνῶ ὁ φιλόσοφος ἐξυπηρετεῖ τὸ κοινὸν καλόν. Ἡ ἰδιοτέλεια εἶνε τὸ μέγιστον ἐξ ὅλων τῶν κακῶν, (Νόμοι, 731 E) διότι ἀποτελεῖ τὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν καταστροφὴν.

Κατὰ τὸν Πρωταγόραν ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων. Ἄν ἦτο τοῦτο ἀληθὲς θὰ ἐσήμαινεν ὅτι τὰ πνεύματα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων δὲν ἔχουν κοινὸν πεδίου συνεννοήσεως ὅτι ἕκαστος νοῦς ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἀποψιν μὲ τὸν ἰδιαίτερόν του κόσμον καὶ τὰς ἰδιαιτέρας του ἀληθείας. Μία τοιαύτη θεωρία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς γνώσεως. Κατὰ τὸν Πλάτωνα, τοῦναντίον, ἡ ἀποψις τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἰσχύει γενικῶς, τὰ δὲ πνεύματα συναντῶνται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν κοινῶν μέτρων. Ἡ ἀρχὴ τῆς φιλίας, τῆς λογικῆς πειθοῦς, τοῦ λόγου καὶ τῆς συνεννοήσεως—ἡ ὁποία δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτὸς οὗτος ὁ παράγων τῆς Κοινωνίας (μεθέξεως)—ἡ ἀρχὴ αὕτη λέγομεν ἐμποδίζει ἀπολύτως νὰ θεωρηθῇ ἡ μεταφυσικὴ κατάστασις ὡς μία πλειονότης μονάδων ἐστερημένων παραθύρου—ἀνευ παραθύρου εἴτε ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ἐπιθυμιῶν, εἴτε τῆς γνώσεως εἴτε καὶ τῆς αἰτιώδους ἀλληλεπιδράσεως. Τίποτε δὲν ὑφίσταται ἀπλῶς καὶ μόνον (simpliciter), ἐξ ἑαυτοῦ: τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε ποτὲ οὕτως εἰπεῖν ἓνα μαθηματικὸν σημεῖον. Εἶνε ἓνα ἄθροισμα, μιὰ συστηματικὴ ἐνότης μερῶν. Εἶναι σημαίνει νὰ εἶνε τι σύνολον μερῶν. Τὸ πραγματικὸν εἶνε μία σύνθεσις σχέσεων ἢ, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μιὰν προσφιλεῖν εἰκόνα τοῦ Πλάτωνος, εἶνε μία «συλλοβή».

Τὰ πολλὰ εἶνε «συνδεδεμένα» πρὸς ἀλλήλα· ἐὰν ἦσαν χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων θὰ ἐστεροῦνται τῆς συγκρατούσης ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἓνα ἕκαστον ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ χωρισμὸς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ὑπερβολήν, πρὸς τὴν ἀοριστίαν. Ἐνῶ ὅταν εἶνε μαζὶ περιορίζονται ἀμοιβαίως, ἐξημεροῦνται, ἀφορίζονται καὶ ἀποκτοῦν οὕτω καθορισμόν. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δεσμοῦ ὁ ὁποῖος συνδέει τὰ μέρη εἰς ἓν σύνολον. Ὁ δεσμὸς συλλαμβάνει τὴν ἀόριστον πλειονό-

τητα εἰς μίαν ἐνότητα. Ὁ βασιλεὺς εἶνε ὁ δεσμὸς τῆς πόλεως ὁ ὀρθὸς λόγος εἶνε ὁ δεσμὸς τῶν ὀρέξεων. Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ χρυσοῦν νῆμα τὸ ὁποῖον συνδέει ὅλα τὰ πράγματα. (Νόμοι 716 C).

Ἡ ἐνότης τὴν ὁποίαν ὁ δεσμὸς ἀπεργάζεται μεταξὺ τῶν μερῶν εἶνε καθωρισμένη ἐνότης. Ἐδῶ συναντῶμεν τὴν ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος περὶ ἀναλογίας καὶ ἁρμονίας. Ἡ ἁρμονία εἶνε ἐννοια ἀφορῶσα τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τῶν μελῶν ἐντὸς ἐνὸς ὅλου. Ἐκαστον μέρος εἶνε ἀνάλογον πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν ἄλλων μερῶν. Καὶ οὕτω ἡ ἐννοια τοῦ τρόπου ἐμφανίζεται ἐκ νέου: ἡ ἐνότης δὲν ὑφίσταται «ὀπωσδήποτε»: ἓνα ὅλον ἐνέχει λογικότητα. Οἱ μαθηματικοὶ τύποι εἶνε ἀκριβῶς οἱ κανόνες συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους σύνολόν τι συνιστᾶται ἐκ τῶν μερῶν, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ ἀναλογία ἀποκαθιστᾷ τὸ σύνολον εἰς καλαισθητικὸν ὅλον, ἔχον ἀντιθέσεις καὶ ἰσορροπίαν. Βλέπομεν ἐδῶ ἐμφανιζομένην τὴν ἐννοίαν τῆς καταλληλότητος. Οὕτω μιὰ τραγῳδία εἶνε ὁ κατάλληλος συνδυασμὸς τῶν μερῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἑναρμονίζωνται πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον. (Φαῖδρος 268 D). Τέλος τὰ μέρη εἶνε συνηρομολογημένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἓνα σύνολον, ἓνα ὄν ζῶν εἰς τὸ ὁποῖον ἓνα ἕκαστον στοιχεῖον ἀνταποκρίνεται πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν λοιπῶν. Οὕτω ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς προκύπτει ἐκ τῆς γενικῆς ἐννοίας τοῦ ἐνὸς ἐν τοῖς πολλοῖς. Ὁ δημιουργημένος κόσμος τοῦ «Τιμαίου» εἶνε ὄν ζῶν (ζῶον) τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ αἶδιον παράδειγμα. Τὸ σύμπαν εἶνε τοιοῦτον ὥστε τὰ μέρη νὰ ἔλκουν τὴν ὑπόστασίν των ἐκ τοῦ ὅλου, ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῶν νὰ εἶνε τὸ καλὸν τοῦ ὅλου. (Νόμοι, 903 B, C.). Καὶ ἡ γνῶσις ἐπίσης εἶνε ὀργανικὸν οἰκοδόμημα εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστη σκέψις ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου» (Φίληβος 64 B, Φαῖδρος 265 E.), καὶ εἶνε συνεπῶς δυνατὸν ἐκ τῆς σαφοῦς κατανοήσεως μιᾶς οἰασδήποτε ἰδέας νὰ συμπεράνη κανεὶς τὸ ὅλον σύστημα τῶν ἰδεῶν (Μένων 81 D.).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναλύσεις μας ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ Ἐνὸς σημαίνει συσχέτισιν ἢ κοινωνίαν καὶ ὅτι ἡ ἰδέα τῶν Πολλῶν σημαίνει ἑτερότητα ἢ διάκρισιν. Αἱ ἀνάγκαι τῆς διατυπώσεως ἐγένοντο ἀφορμὴ ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα εἶνε προγενέστερα τοῦ ὅλου. Καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα ἀκόμη συμβαίνει καμμιά φορὰ νὰ

ὁμιλῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ. Οὕτω λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὴν ψυχὴν διαιρέσας καὶ συνδέσας τὰ μέρη (Τίμαιος 37A). Τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε παρὰ τρόπον τοῦ λέγειν. Ἐλλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὅλου ὡς προγενεστέρου τῶν μερῶν (Φίληβος 29 C, D). Διὰ τὸν Πλάτωνα, πρωτίστως, ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἀνάλυσις εἶνε δύο φάσεις τοῦ ὄντος ἔχουσαι τὴν αὐτὴν ἀξίον. Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὰ γράμματα προηγοῦνται τῆς συλλαβῆς· ἡ συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ γράμματα καὶ τὰ γράμματα εἶνε ἀφαίρεσις ἀπὸ τὴν συλλαβὴν. Τὰ μέρη καθορίζουν τὸ ὅλον καὶ τὸ ὅλον καθορίζει τὰ μέρη. (Φαῖδρος 266 B, Φίληβος 16 C).

* * *

Τώρα θὰ ἐξετάσωμεν τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ ὡς ἀρχὰς τῆς ἐξωτερικῆς διατάξεως τῶν πραγμάτων.

Ἄς παρατηρήσωμεν τὰ Πολλὰ.

Ἐχομεν ὑπὸ ὄψιν μας τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ ὄν ἔχει ὅρια. Μόλις δοθῇ κἄτι τι ἔχομεν πάντοτε τὸ περισσότερον. Τίποτε δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ὄν. Τίποτε δὲν εἶνε τὸ πᾶν. Ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ὑποδείξωμεν, εἴτε τὸν Θεόν, εἴτε τὸ Ἀγαθὸν ἢ τὴν κλάσιν τοῦ Μικτοῦ, ἢ τὸ Ἀπειρον, πάντοτε ἀφήνομεν κἄτι τι ἀπὸ ἔξω. Δὲν ὑπάρχει ποτὲ μία τελευταία δλότης. Τὸ «ἕτερον» διήκει δι' ὀλοκλήρου τοῦ πεδίου τοῦ ὄντος. Δυνατὸν νὰ φέρῃ κανεὶς τὴν ἀντίρρησην ὅτι τὸ Ἀγαθὸν (Πολιτεία βιβλ. VI) εἶνε δλότης πὺ περικλείει τὸ σύνολον τοῦ ὄντος. Ἡ ἀπάντησις μας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶνε εἰ μὴ γενικῆς φύσεως,—ὅτι τουτέστιν ἐφ' ὅσον διὰ τὸν Πλάτωνα ὑπάρχει διαλεκτικὴ, τίποτε δὲν εἶνε πλήρες· ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ὑπάρχῃ ὑπερβαίνεται ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται. Πάντοτε ὑπάρχει ἀντίθεσις. Οὕτω τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅ,τιδήποτε ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἓνα κόσμον ὃ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ μεταφυσικόν του περιβάλλον. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν λέγομεν ὅτι τὸ εἶναι ὑφίσταται διὰ τοῦ Μὴ—εἶναι. Οὕτω τὸ Ἀγαθὸν ἔχει τὸ ἕτερον του: δηλαδὴ τὰς μορφὰς τὰ ὁποῖα λαμβάνει κινούμενον. Μὲ μίαν λέξιν ἐκάστη ὄντοτης ἔχει τὰ ὅριά της, εἶνε ἀκριβῶς ἀφωρισμένη ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ ὄντα. Ἀμα μᾶς εἶνε δεσومένη μία ὄντοτης μᾶς εἶνε δεδομένα καὶ τὰ «ἄ λ λ α».

Ἄς ἐπιστρέψωμεν τώρα εἰς τὰ σύνολα τὰ ὅποια ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ὀλοκλήρωσεως τῶν στοιχείων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξωτερικῆς διαφοροποιήσεως συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὀλοκλήρωσις ὑπόκειται εἰς περιορισμόν: ὅταν σχηματίζονται τὰ σύνολα περικλείονται εἰς αὐτὰ ὁρισμένα πράγματα καὶ ὄχι περισσότερα: ἔχομεν λοιπὸν πᾶν ὅ,τι εἶνε παρὸν ὡς ἐπίσης καὶ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀπόν. Ἐἷς σύνολον δὲν εἶνε ἓνα ἄθροισμα ὄλων τῶν ὄντων ἀλλ' εἶνε ἓν περιορισμένον ὄλον. Ὅπως λέγει ὁ Πλάτων (Σοφιστής 252 E), δὲν ὑπάρχει γενικὴ καὶ ἀπόλυτος κοινωνία τῶν κλάσεων· μερικαὶ θὰ περικλείονται καθ' ὄν χρόνον θὰ ἀποκλείονται ἄλλαι· (ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν τὰ ἀνώτατα γένη, τουτέστιν αἱ κατηγορίαι, αἱ ὅποιαι μετέχουν τῶν πάντων. Σοφιστής 253 B, C). Ἐκαστον δὲ συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε μία πολλότης ὄντων—τουτέστι μία ὀλοκλήρωσις μερῶν—συγχρόνως δὲ καὶ μία ἀπειρία μὴ ὄντων—ποὺ ἔχουν τουτέστι ἀπειρίαν μερῶν ποὺ εὐρίσκονται ἀποκεκλεισμένα. Ἐκαστον ὄν εἶνε ἓνα ἄθροισμα στοιχείων ἐντὸς ἑνὸς κύκλου διαγραφομένου ἐπὶ ἀπείρου πεδίου (Σοφιστής 251 B, 256 E).

Ἡ συσχετικὴ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀφορισμοῦ ἔννοια εἶνε ἡ ταυτότης. Ἐφ' ὅσον μία ὄντοτης ἀποκλείει ἄλλα πράγματα, εἶνε ἑαυτὴ τὸ πραγματικὸν εἶνε αὐτόνομον, αὐταρκες, κατάλληλον (ικανὸν), δηλαδή εἶνε κάτι ποὺ ἔχει ἀτομικότητα.

* * *

Τέλος ἔχομεν τὴν ἐξωτερικὴν ὀλοκλήρωσιν. Ἐκαστον ὄν περιτοχιζέται ἀπὸ ἓνα ὠκεανὸν μὴ—ὄντος. Τὸ πρόβλημα ποὺ τίθεται εἶνε ἡ σχέσις ὄντος τινὸς πρὸς τὸν κύκλον τῶν ἄλλων πραγμάτων. Ἡ θεωρία περὶ τῆς κοινωνίας εἶνε ὅτι ἕκαστον δεδομένον πρᾶγμα εὐρίσκεται εἰς ὁρισμένην καὶ οὐσιώδη σχέσιν πρὸς τὸ σύμπαν του. Τὸ καθ' ἕκαστον ὄν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ περιβάλλον του, ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασίν του. Βλέπομεν νὰ τονίζεται ἄλλην μίαν φορὰν ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐχομεν τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν μεταξὺ τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τοῦ κύκλου τῶν «ἄλλων». Πράγματι ὑπάρχουν δύο κινήσεις: ἡ κίνησις ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ, μεταξὺ τῶν μερῶν του καὶ ἡ κίνησις τοῦ ὄργανισμοῦ ὡς συνόλου ἐν σχέ-

σει πρὸς τὸν κόσμον του, ἢ προσαρμογή του, ἢ ἁρμονία του, ἢ δεκτικότητα του ἔναντι τοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται. Τὸ ἄτομον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὸν κόσμον· ἔχει βεβαίως ἔσωτερικὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν εἶνε πλήρης· διὰ τὴν πραγμάτωσίν του ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν ἄερα καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τοῦ κόσμου. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἢ ἐκπαίδευσις, διὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν εἶνε ἀπλῶς κατὰ τὸ ὅποιον δίδει κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης καὶ καθοδήγησις τῶν ἄλλων· οὕτω ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπηλλάγη τῶν δεσμῶν του ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸν σύρῃ κάποιος ἄλλος ἔξω πρὸς τὸ Ἄγαθόν (Πολιτεία 515 E)· ἢ δὲ ἄνοδος πρὸς τὴν Ἰδέαν τῆς Ὁραιότητος (Συμ. 210 A) πραγματοποιεῖται μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς φιλικοῦ δαίμονος. Εἰς τὸν Πλάτωνα εὐρίσκομεν τὴν παράδοξον θεωρίαν περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ εἶνε μόνη της, μόνη μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ ἔχει φίλους καὶ εἶνε φιλικῶς διατεθειμένη, ποὺ διδάσκει καὶ διδάσκεται—περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ ὑπάρχει μαζὶ μὲ ἄλλας ψυχάς. Ἡ κατάλληλος ψυχὴ μόνον εἰς τὴν κατάλληλον πολιτείαν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῆ. Μὲ μίαν λέξιν, ἡ ψυχὴ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ἀτόμων λαμβανόμενων κεχωρισμένως ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ομάδων, ἐκ τῆς τακτικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας ὅπως ἐκδηλοῦται αὕτη εἰς τοὺς θεσμούς της, τὴν κυβέρνησίν της, τὰ ἔργα τέχνης της, καὶ ἰδιαιτέρως μάλιστα εἰς τὴν ἀσύλληπτον ζωὴν, τὰς συνηθειὰς καὶ τὰ ἰδανικά της. Τὸ πέμπτον βιβλίον τῆς Πολιτείας περιγράφει τὴν καθαίρεσιν τοῦ φιλοσόφου ἀπὸ μέρους τοῦ ὄχλου. Τὸ ἔννατον βιβλίον περιγράφει τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἔστερημένου ἠθικοῦ σκοποῦ. (Οὕτω ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξάρτησιν τῆς τελευταίας ἀπὸ τὸ πρῶτον).

Μὲ μίαν λέξιν, ὁ ὀργανισμὸς—ἢ συνοχὴ δηλαδή ἀντιθέτων ἰδιοτήτων αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ καθ' ἕκαστον πρᾶγμα—δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῷ κενῷ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ κάποιος περιορισμὸς εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ περιβάλλον του. Εἶνε ἐπὶ παραδείγματι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς κοινωνίας τέσον πλήρης, ὥστε τὸ ἄτομον νὰ χάσῃ τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ

παύση νὰ λογαριάζεται ὡς ἄτομον. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐμφανίζεται ὅταν τὸ πρόσωπον ἀποδέχεται κατὰ τρόπον ἄκριτον τὰς γνώμας καὶ τὰς ἔξεις τῶν πολλῶν καὶ τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶνε ἀπλῶς «δοχεῖον» καὶ δὲν ἔχει περισσοτέραν πραγματικότητα ἀπὸ τὸ εἶδωλον ἑνὸς ἀντικειμένου πού σχηματίζεται εἰς τὸ νερό: εἶνε σκιά. Τὸ ἄτομον δὲν θὰ εἶνε πραγματικόν τι εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον θὰ εἶνε λογικόν τι, τοῦτέστι μόνον ἐν ᾧ μέτρῳ πείθει τὸν ἑαυτόν του περὶ τῶν ἀπόψεών του διὰ λογικῆς συζητήσεως. Τότε μόνον εἶνε αὐτο-καθοριζόμενον, τότε μόνον εἶνε ψυχὴ. Ἡ λειτουργία τὸσον τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ὅσον καὶ τοῦ φίλου καὶ τοῦ διδασκάλου ἔγκειται εἰς τὸ νὰ καθοδηγήσουν τὸ ἄτομον εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν ἑαυτόν του, εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ἑαυτό.

Κατὰ ταῦτα δὲν εἶνε ὀρθόν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ περιορισμοῦ τοῦ μεγέθους τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὸν κόσμον του. Τὸ ζήτημα ἀφορᾷ μᾶλλον τὸ εἶδος τῆς ἐξαρτήσεως. Θὰ εἶνε τὸ ἄτομον καθρέπτης τοῦ κόσμου του, ἀπομιμητὴς, ἠθοποιὸς ὑποδυόμενος ῥόλους πού ἔγραψεν ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς, ἢ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσέως θὰ εἶνε μᾶλλον νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν λήθαργόν της, νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ψυχὴν ἔξω ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου, τοῦτέστι νὰ προκαλέσῃ τὴν ψυχὴν νὰ λάβῃ συνειδησιν τοῦ ἔρωτός της πρὸς τὸ κάλλος καὶ πρὸς τὸ Ἄγαθόν; Καὶ ἴδου πῶς ὁ Πλάτων λύει τὸ παράδοξον τῆς δυαδικῆς ζωῆς. Ἔχομεν τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε πράγματι τὸσον ἓνα ζῶον πολιτικὸν ὅσον καὶ ἄτομον καθ' ἑαυτό. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ εἶνε τοιοῦτον ὥστε νὰ τὸ ὠθήσῃ πρὸς ἑαυτό καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἐσωτερικὴν του ζωὴν. Οὕτω θὰ ἔχομεν τὴν ψυχὴν συσπειρουμένην ἐν ἑαυτῇ (Φαίδων 65 C.). Καὶ ἀντιστρόφως ὁ φιλόσοφος ὁ ὁποῖος ἐπραγματοποίησε τὴν γνῶσιν τοῦ πραγματικοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὠθεῖται ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Ἄγαθοῦ τοῦ νὰ ὑπερβαίῃ ἑαυτό, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ λάβῃ μέρος εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς τιμὰς αὐτῆς. (Πολιτεία 519 D).

Τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας εἶνε κατὰ ταῦτα διττόν: ἀφ' ἑνὸς μὲν σημαίνει μεταμόρφωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, ἀφ'

ετέρου δὲ ἐπιβολὴν τῆς κατὰ τοὺς θεσμοὺς ζωῆς τῆς κοινωνίας.

Συγγειῆς πρὸς τὰ ἄνωτέρω εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς ζήτημα. Ἐφ' ὅσον τὸ ἄκρον μεταλαμβάνει τοῦ κόσμου, ὑπερβαίνει τὴν ἀτομικότητά του καὶ γίνεται τὸ ἕτερον τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὸ τιοῦτον εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτο-ὑπερβάσεως τῶν πραγμάτων, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἔχομεν τὴν παρουσίαν τῶν γενικῶν ἐννοιῶν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον καὶ τὴν παρουσίαν τῆς ψυχῆς εἰς τὰς μορφὰς καὶ εἰς τὸ σῶμα. Τὸ κάλλος μεταδίδει ἑαυτὸ εἰς τὰ ἀντικείμενα, καὶ τὸ Ἄγαθόν, ὅπως ὁ ἥλιος, χύνει τὸ φῶς αὐτοῦ ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς εἶνε ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ μεριμᾷ περὶ αὐτοῦ ὅπως ὁ βοσκὸς φροντίζει τὸ ποίμνιόν του. Αὕτῃ εἶνε ἡ θεωρία τοῦ ὄντος ὡς δυνάμεως. Ἡ ἀμοιβαία αὕτη σχέσις τῶν πραγμάτων εἶνε 1) αἰτιώδης ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι οἰαδήποτε ὄντος τῆς ἐξασκεῖ ἐνέργειαν καὶ δέχεται τοιαύτην· εἶνε ὅμως 2) καὶ τυπική. Κατὰ ταῦτα αἱ μορφαὶ κοινωνοῦν ἀλλήλων· μετ' ἄλλας λέξεις ὑπάρχουν ἀναγκαῖαι σχέσεις μεταξὺ τῶν μορφῶν. Ὑπάρχουν γνήσιαι μὴ ταυτολογικαί, συνθέσεις: ἔχομεν συνθετικὰς σχέσεις ἐκ τῶν προτέρων (a priori) ἢ δὲ γνῶσις δὲν κινδυνεύει πλέον νὰ θεωρεῖται ἀπλῆ βεβίωσις τῆς ταυτότητος ὅτι δηλ. Α. ἴσον Α. Ἡ λογικὴ τοῦ Πλάτωνος εἶνε λογικὴ τῆς συνθέσεως. Οὕτω ἔχομεν διαλεκτικὴν ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὴν μετάβασιν μιᾶς μορφῆς εἰς ἄλλην τοιαύτην. Ἐπειδὴ προσέτι τὰ καθ' ἕκαστον φαινόμενα μεταλαμβάνουν τοῦ κύκλου τῶν μορφῶν, μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ συναγάγωμεν ἐν γεγονός ἐκ τινος ἄλλου· ἢ, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν νεωτέραν ὁρολογίαν, ἔχει ἰσχὺν ἡ ἐπαγωγή. (Γνωρίζομεν ὅτι τὸ χιόνι θὰ σβύσει τὴν φωτιὰ διότι γνωρίζομεν ὅτι τὸ κρύο ἀποκλείει τὸ ζεστό, Φαίδων 103). Κατὰ ταῦτα ἡ κοινωνία εἶνε κίνησις, ὅπως καὶ ἡ ἀπομόνωσις καὶ διάκρισις εἶνε ἀκίνησις.

Συνοψίζοντας τὰ ἄνωτέρω λέγομεν ὅτι τὸ ὄν διαίρεται εἰς τὰ πολλὰ δυνάμει τῆς κατηγορίας τοῦ μὴ ὄντος. Δυνάμει τῆς κατηγορίας τῆς μεθέξεως, τὰ πολλὰ ὁλοκληροῦνται εἰς σύνολα. Τὸ μὴ-ὄν ἐμφανίζεται πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς διὰ μέσου τῆς λειτουργίας του ὡς περιοριστικοῦ τῶν μελῶν τῶν συνόλων. Κατὰ ταῦτα ἕκαστον σύνολον ἔχει ὄρια. Ἡ μέθεξις ἐμφανίζεται πάλιν ὡς ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστον σύνολον σχετίζεται πρὸς τὸ περιβάλλον του. Ὅλα αὐτὰ ὀφείλου-

ται εἰς τὴν ἀκανόνιστον κίνησιν τῆς διαλεκτικῆς ἢ ὅποια συνδυάζει καὶ τὰ δύο : σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν, ἀκίνησίαν καὶ κίνησιν—ἀκριβῶς ὅπως εἶνε καὶ ἡ κίνησις ἡμαξοστειχίας ἢ ὅποια προχωρεῖ, σταματᾷ εἰς ἓνα σταθμόν, ἐκκινεῖ καὶ πάλιν προχωρεῖ. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (249 D) ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι καὶ τὰ δύο εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὸν λόγον, τόσον ἢ κίνησις ὅσον καὶ ἡ ἀκίνησία· τὸ ἴδιο νομίζομεν θὰ εἴμεθα δικαιολογημένοι νὰ συμπεράνωμεν καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦ λόγου.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας ἐπραγματεύθημεν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἀρχῶν τῆς ἀναλύσεως ἐξετάζοντες αὐτὰς ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως εἶνε συντρέχουσαι φάσεις τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος καὶ εἶνε, ὡς ἐκ τούτου, ἀνάγκη νὰ τὰς ἐξετάσωμεν πῶς ἐργάζονται καὶ αἱ δύο μαζὶ ἀπὸ κοινοῦ.

Ἄφ' ἑνὸς μία ὄντοτης εἶνε ἐσωτερικῶς διαφοροποιημένη εἰς μέρη τὰ ὅποια συγκρατοῦνται ὁμοῦ εἰς μίαν ἐνότητα : ἓνα ἀντικείμενον πραγματοποιεῖ τὴν ταυτότητα πρὸς ἑαυτὸ ὅταν κατορθῶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐνότητα ἔναντι τῶν μερῶν του. Ἄφ' ἑτέρου, μία ὄντοτης εὐρίσκεται εἰς ἐξωτερικὴν σχέσιν ἔναντι τῶν λοιπῶν ὄντων· πραγματοποιεῖ δὲ ταυτότητα πρὸς ἑαυτὴν διὰ τῆς ἀντιθέσεώς της πρὸς ἄλλα πράγματα. Κατὰ ταῦτα ἓνα ἀντικείμενον ἀντιμετωπίζει δύο ὁδοὺς : μίαν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ μίαν πρὸς ὁλόκληρον τὸ μεταφυσικόν του περιβάλλον. Ἀναφέροντες δὲ τὸ γνωστὸν χωρίον τοῦ Σοφιστοῦ (265 E) θὰ εἴπωμεν : «Περὶ ἑκατον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μὲν ἔστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν». Ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρῶτον εἶνε πλήρες ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ εὐρίσκεται ἐν ἀκίνησίᾳ· ἐν σχέσει πρὸς τὸ δεύτερον εἶνε μὴ αὐταρκες, ἀνήσυχον, μεταβαλλόμενον καὶ γινόμενον ἄλλα πράγματα. Αἱ δύο αὗται φάσεις εἶνε ὄνισοι ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα. Ἡ αὐτοδιατήρησις τῆς ὄντοτης εἶνε, οὕτως εἶπειν, μιὰ στιγμιαία διακοπὴ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς, ἢ ὅποια εἶνε ἡ θεμελειώδης αὐτῆς φύσις. Μία ὄντοτης δεικνύει πάντοτε πρὸς κατεύθυνσιν πέραν ἑαυτῆς εὐρισκομένην : τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα ὑποδεικνύουν τὰς γενικὰς ἐννοίας, αἱ μορφαὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὸ Ἄγαθόν.